

Otázka: Ústava

Předmět: Společenské vědy

Přidal(a): Klára Šímová

Obsah:

- **Místo ústavy v právním řádu**
- **Princip brzd a rovnováh**
- **Český ústavní vývoj**
- **Listina základních práv a svobod**
- **Ústava ČR**

Místo ústavy v právním řádu

- **ústava** (konstituce) je zákl. zákon státu, **právní akt nejvyšší právní síly**, dokument, kt. ustavuje (konstituuje) stát, definuje jeho cíle, formu a vztah k občanům skrze stanovení základních principů organizace veřejné moci a územní samosprávy
- **smysl ústavy - stabilizační role** v životě spol., kt. je zárukou řádu a předpokladem zachování svobody všech občanů
- opírá se o **teorie**:
 - teorie společenské smlouvy a přirozených práv
 - teorie suverenity lidu - zakotvena demokracie jako vláda lidu
 - princip oddělení moci - moc zákonodárná, soudní a výkonná
 - systém brzd a rovnováh, zamezuje uspořádání moci tak, aby byla soustředěna do jednoho centra
 - koncepce legitimní omezené většinové vlády (-> politická rozhodnutí vycházejí ze svobodné vůle většiny, ale důsledky rozhodnutí nezasahují do základních práv a

svobod jedince nebo menšin)

Dělení ústavy:

- psané - tvořeny 1 dokumentem, kt. má speciální uzákonění - většina států: ČR, USA
- nepsané - tvořeny různými dokumenty, ústavními zvyklostmi a precedenty - VB
- flexibilní - relativně snadno změnitelné a doplnitelné
- rigidní - pro její změnu jsou stanovena speciální pravidla - zapotřebí vyššího počtu hlasujících než v 1. případě

ústavní stát - stát, kde lid vykonává státní moc

legitimita - akceptovaná státní moc, jejímiž příkazy se lidé dobrovolně řídí

Princip brzd a rovnováh

- princip dělení státní moci
- John Locke - anglický filosof - „panovník by měl být zodpovědný za své činy“
- na to navázal Montesquieu - kniha „O duchu zákonů“
- dělení státní moci na výkonnou, zákonodárnou, soudní

Princip oddělení státní moci a princip brzd a rovnováh			
	Legislativa	Exekutiva	Jurisdikce
Legislativa	vydává zákony	právo suspenzivního (částečného) veta	právo zrušit zákon
Exekutiva	parlamentní kontrola, právo přehlasovat prezidentovo veto	vykonává zákony	právo zrušit nařízení vlády

Jurisdikce	*	právo udělení milosti, amnestie	vykládá zákony
------------	---	---------------------------------	----------------

Český ústavní vývoj

- až do roku 1848 byla habsburská monarchie absolutistickým státem a české země byly spravovány v souladu s Obnoveným zřízením zemským
- uzákonění porážky českých stavů na Bílé hoře (8. 11. 1620); vydal v roce 1627 Ferdinand II. Štýrský
- **1848 - DUBNOVÁ (Pillersdorfova) ústava; OKTROJOVANÁ** (udělená) = ustanovena shora bez projednání v parlamentu - zástupci lidu
 - vydal ji císař Ferdinand I. 25. 4. 1848 během revoluce
 - navrhovala dělbu moci:
 - výkonná: císař - ponechával si značné pravomoci (zahraniční politika, armáda) a v legislativním procesu schvalování zákonů mu zůstávalo právo veta
 - soudní: soustava nezávislých soudů
 - zákonodárná - dvoukomorový parlament:
 - členové horní komory měli být ustavováni jmenováním
 - členové dolní komory
 - zákony měly být přijímány oběma komorami a konečné slovo měl panovník - bez jeho souhlasu nemohl zákon vstoupit v platnost - císař měl právo veta -> absolutismus
 - nevstoupila v platnost
 - **volební cenzus** - omezoval účast v politice pouze na majetné - dělnictvo, služebníci a sociálně potřební měli být zbaveni volebního práva
 - **volební kurie** - třída voličů, která volí odděleně od jiných tříd
- **1849 - BŘEZNOVÁ (Stadionova) ÚSTAVA**
 - panovník měl spolu s parlamentem zákonodárnou moc a spolu s ministry měl i výkonnou moc
 - k ústavě byla vydána i listina základních občanských práv, jež však mohla být pozastavena vládou
 - nebyla nikdy realizována
- **1861 - ÚNOROVÁ (Schmerlingova) ÚSTAVA**
 - Rakouské císařství se mění na konstituční monarchii

- zřízen zákonodárny sbor = ŘÍŠSKÁ RADA
 - Poslanecká sněmovna (volena zemskými sněmy)
 - Panská sněmovna (jmenovaná císařem)
- výkonnou moc měl císař
- **1867 - PROSINCOVÁ ÚSTAVA** platila do r. 1918
 - vznik Rakouska-Uherska
 - Uhry - velmi silné postavení - jednotné Rakouské císařství se fakticky rozdělilo na dva celky nazývané Předlitavsko a Zalitavsko
 - konfederace = společný panovník, finance, armáda, zahraniční politika
- **1873** - přímé volební právo do říšské rady
- **1907** - zavedeno všeobecné, tajné, rovné a přímé hlasovací právo; aktivní od 24 let a pasivní od 30 let
- **1918** - volební právo žen
 - **květen 1918 - Pittsburská dohoda**
 - zaručovala Slovákům samosprávu a slovenštinu jako úřední a vyučovací jazyk
 - **leden 1918 - W. Wilson - „14 bodů“**
 - práva na sebeurčení národů Rakouska-Uherska
 - **18. 10. 1918 Washingtonská deklarace**
 - (vydána v Paříži) - prohlášení československé nezávislosti exilovou vládou (T. Garrigue Masaryk, Milan Rastislav Štefánik a Edvard Beneš)
 - V deklaraci se mimo jiné uvádí:
 - Československý stát bude republikou - bude zaručena úplná svoboda svědomí, náboženství a vědy, literatury a umění, slova, tisku a práva shromažďovacího a petičního...
- **1918 - PROZATÍMNÍ ÚSTAVA**
 - nový stát bude demokratická republika, moc bude rozdělena na tři nezávislé složky:
 - revoluční národní shromáždění:
 - dolní komora - Poslanecká sněmovna: měla 300 členů volených na 6 let
 - horní komora - Senát: měla 150 členů volených na 8 let
 - prezident - volen Národním shromážděním na 7 let, od 35 let
 - vláda
- **30. 9. 1938 - Mnichovská dohoda**
 - byla završením činnosti Sudetoněmecké strany Konráda Henleina a vyvrcholením snah A. Hitlera rozbít demokratické Československo

- N. Chamberlain (Velká Británie), É. Daladier (Francie), A. Hitler (Německo) a B. Mussolini (Itálie) – se dohodli, že Československo musí do 10. 10. 1938 odstoupit pohraniční území obývané Němci (Sudety) Německu
- **Benešovy dekrety**
 - vyšší právní síla než ústava
 - právní předpisy s mocí zákona, přijímané československou vládou v exilu od 21. července 1940 do 27. října 1945; celkem 143 dekretů
- **1948 ÚSTAVA ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY**
 - formálně zachovávala některé rysy charakteristické pro pluralitní demokracii (oddělení mocí, zakotvení základních práv a svobod, nezávislé soudnictví atd.)
 - skutečné ústavní poměry se od jejího znění téměř kompletně odchylovaly
- **1960 - ÚSTAVA ČESKOSLOVENSKÉ SOCIALISTICKÉ REPUBLIKY**
 - socialistická československá republika
 - státní znaky, KSČ
- **Ústavní zákon o československé federaci (1968)**
 - ledna 1969 vznikly Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika, které byly součástí federace
 - Federální shromáždění – zákonodárny sbor federace – dvoukomorové:
 - Sněmovna lidu: 200 poslanců a byla volena na 4 roky
 - Sněmovny národů: 150 poslanců, přičemž 75 bylo voleno v České republice a 75 ve Slovenské republice
- **CHARTA 77**
 - za komunistického režimu v Československu byla porušována základní lidská práva a svobody, k jejich dodržování se přitom komunistický režim v ČSSR zavázal podpisem Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě v roce 1975 v Helsinkách
 - Jan Patočka a Václav Havel – jedni z prvních mluvčích Charty 77
- **listopad 1989**
 - počátek pádu komunistického režimu v Československu a počátek dalekosáhlých společenských změn
 - z ústavy odstraněna vedoucí úloha strany KSČ
- **1990 - Československá federativní republika**
- **1990 - 1992 - Česká a Slovenská Federativní Republika**
- Současná platná **Ústava České republiky** byla přijata Českou národní radou 16. 12. 1992

Listina základních práv a svobod

- přijata v r. 1992, součástí ústavního pořádku – vznikla na podkladě Všeobecné deklarace lidských práv (přijata OSN)
- Listinou se ČR řadí mezi demokratické státy
- ombudsman A. Šabatová
- skládá se z preambule a 6 hlav (44 článků):
 - **Obecná ustanovení**
 - **Lidská práva a základní svobody**
 - lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti a právech, tato práva jsou **nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné**
 - **Práva národnostních a etnických menšin:**
 - chrání před diskriminací, násilným tlakem většinového národa před násilnou asimilací
 - **Hospodářská, sociální a kulturní práva**
 - garantují jistou úroveň života, kt. pro jednotlivce znamená důstojnou existenci a umožní mu rozvíjet jeho osobnost
 - **Právo na soudní a jinou právní ochranu**
 - zajišťuje korektnost a spravedlnost soudního jednání
 - **Ustanovení společná**

Ústava ČR

- ústavní zákon č. 1/1993
- skládá se z preambule (slavnostní úvod do ústavy) a 8 hlav
- **Hlava I - Základní ustanovení**
 - článek 3 – Základní listina práv a svobod jako součást ústavního pořádku
 - **ČR je svrchovaný, jednotný a nezávislý demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana**
 - rozdělení státní moci na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní
 - vymezuje jakým způsobem se mění ústava – ústavními zákony
 - mezinárodní smlouvy nadřazené zákonům ČR

- hranice státu, hlavní město, státní symboly (velký a malý státní znak, trikolóra, vlajka, standarta, stát. pečeť, hymna)
- **Hlava II - Legislativa (zákonodárná moc)**
 - zákonodárnou moc má Parlament:
 - **Horní komora** - Senát - ústavní pojistka, 81 členů nad 40 let, volba většinovým způsobem (nejčastěji dvoukolovým) po třetinách každé 2 roky, nemůže být rozpuštěn
 - **Dolní komora** - Poslanecká sněmovna parlamentu ČR - významnější, 200 členů nad 21 let voleni jednou za 4 roky poměrnou volbou, rozpuštění Sněmovny - mimořádná situace, prezident má tuto pravomoc, pokud se senátoři nesejdou včas n. pokud by v období voleb PS neschválila 3x vládu (po třetí vybírá premiéra předseda PS), PS vyjadřuje důvěru vládě a schvaluje rozpočet, aby mohla být usnášeníschopná, musí být přítomna alespoň jedna třetina poslanců
 - aktivní volební právo (smět volit) x pasivní volební právo (smět být zvolen)
- **Hlava III - Exekutiva (výkonná moc)**
 - pojednává o pravomocích prezidenta, hlavy státu
 - **prezident**
 - nad 40 let, státní občanství s trvalým pobytem v ČR, trestně bezúhonný, je volen PS a Senátem
 - funkční období na 5 let, do f-ce může být zvolen max. 2x za sebou
 - **pravomoci:**
 - jmenuje a odvolává předsedu vlády
 - svolává a rozpouští PS
 - jmenuje ústavní soudce, zmírňuje tresty
 - podepisuje zákony (právo veta)
 - reprezentuje stát navenek
 - vrchní velitel ozbrojených sil
 - **vláda** - vrcholný orgán výkonné moci
 - v čele **premiér** - tradičně pochází z nejsilnější strany, sestaví si vládu, kterou jmenuje prezident - vláda předstupuje před PS, která ji schválí (alespoň 101 hlasů)
 - má místopředsedy, jejichž počet si volí sama (nejč. podle počtu stran ve vládě)
 - sídlo: Praha - Strakova akademie
- **Hlava IV - Soudní moc**
 - soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy
 - **soudci** jsou při výkonu své funkce nezávislí
 - jmenování prezidentem, ústavní soudci (15) ve funkci na 10 let - schválení

Senátem

- jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat
- funkce soudce není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu ani s jakoukoli funkcí ve veřejné správě
- konkrétní soudní řízení může proběhnout pouze na dvou stupních: u soudu první instance a u odvolacích soudů
- **Ústavní soudy** (Brno) – ochrana ústavnosti, lidských práv, souladu v právu, výklad právních norem, dbá na dodržování volebního zákona, 15 soudců jmenovaných prezidentem na 10 let
- **soudy - nejvyšší (Brno), vrchní (Praha, Olomouc), krajský, okresní**
- soudce musí být nezávislý a nestranný, nesmí porušovat zákon, nemusí se zodpovídat ze svých rozhodnutí, bezúhonný občan, velké právní vzdělání
- **Hlava V - Nejvyšší kontrolní úřad**
 - nezávislý orgán, vykonává kontrolu hospodaření se státním majetkem a penězi
- **Hlava VI - Česká národní banka**
 - centrální banka, pečuje o stabilitu měny
- **Hlava VII - Územní samospráva**
 - centralizace státní moci, jejím obsahem je oprávnění samostatně spravovat zákonem vymezené záležitosti
- **Hlava VIII - Přejícné a závěrečné ustanovení**